

कण्वो घौरः। पूषा। गायत्री।

सं पूषन्नध्वनस्तिर व्यंहो विमुचो नपात्। सक्ष्वा देव प्र णस्पुरः ॥ १ ॥०४२ ॥०१

विमुचो नपात्- विमुक्तिज। नपात् प्रजेति यास्कः। पूषन्- पोषक सूर्य। सूर्य आत्मा। अंहः- पाप्मानं विघ्नभूतम्। वि तिर- विनाशय। अध्वनः- परमार्थसत्यमभिलक्ष्य स्थितं मार्गम्। सम्- सम्यक्। तिर- तारय। परमार्थसत्यं प्रापयेति भावः। देव- द्योतनशील। नः- अस्माकम्। पुरः- पुरतः। सक्ष्व- मार्गदर्शनाय मार्गं सेवस्व। ष्व सेवने ॥१॥

यो नः पूषन्नघो वृको दुःशेव आदिदेशति। अप स्म तं पथो जहि ॥ १ ॥०४२ ॥०२

पूषन्- पोषक सूर्य। यः। दुःशेवः- दुःसेव्यः। वृकः- अस्मत्संपदामादाता। वृक आदाने। अघः- पापः। नः- अस्मान्। आदिदेशति- दुर्गमं गमनं प्रति आज्ञापयति। दिश अतिसर्जने। तम्। पथः- मार्गात्। अप जहि ॥२॥

अप त्यं परिपन्थिनं मुषीवाणं हुरश्चितम्। दूरमधि सुतेरज ॥ १ ॥०४२ ॥०३

मुषीवानम्- स्तेनम्। मुष स्तेये। हुरश्चितम्- कुटिलचेतनम्। हुर्छा कौटिल्ये। परिपन्थिनम्- मार्गप्रतिबन्धकम्। त्यम्- तम्। सुतेः- परमार्थसत्यप्रापकमार्गात्। सु गतौ। अधि दूरम्। अप अज- अपगमय। अज गतिक्षेपणयोः ॥३॥

त्वं तस्य द्वाविनोऽघशंसस्य कस्य चित्। पदाभि तिष्ठ तपुषिम् ॥ १ ॥०४२ ॥०४

तस्य- अस्य। द्वाविनः- सुखदुःखादिद्वन्द्वमेव परमार्थं मन्वानस्य। अघशंसस्य- पापशंसिनः। कस्य चित्। तपुषिम्- रचितं विघ्नरूपं सन्तापम्। त्वम्। पदा अभितिष्ठ- आक्रम ॥४॥

आ तत्तै दस्र मन्तुम पूषन्नवो वृणीमहे। येन पितृनचोदयः ॥ १ ॥०४२ ॥०५

मन्तुमः- मननशील । ज्ञानिन् । अवबोधक । मन ज्ञाने । मनु अवबोधने । दस्र- दर्शनीय । पूषन् ।
येन- येन रक्षणेन । पितृन्- अस्माकं मार्गदर्शिनः । पुरा । अचोदयः- अस्मिन् मार्गे गन्तुं
चोदितवान् । तत् । ते । अवः । आ- सर्वतः । वृणीमहे- प्रार्थयामहे ॥५ ॥

अधा नो विश्वसौभग हिरण्यवाशीमत्तम। धनानि सुषणा कृधि ॥ १ ॥०४२ ॥०६

अध- अथ । विश्वसौभग- सर्वेषां सौभाग्यदायक । सौभाग्यभूत वा । हिरण्यवाशीमत्तम-
सुवर्णायुधसंपन्न । नः- अस्माकम् । धनानि । सुषणा- दानार्हाणि । षण संभक्तौ । कृधि- कुरु ।
अस्मान् दानाय चोदयेति भावः ॥६ ॥

अति नः सश्चतौ नय सुगा नः सुपथा कृणु। पूषन्निह क्रतुं विदः ॥ १ ॥०४२ ॥०७

नः- अस्माकम् । सश्चतः- सहगन्तृन् । षस्ज गतौ । अति नय- तारय । नः- अस्मांश्च । सुगा-
सुगम्येन । सुपथा- शोभनमार्गेण । कृणु- संपन्नान् कुरु । पूषन्- पोषक । इह- अत्र । क्रतुम्-
अस्मत्सङ्कल्पं सर्वभूतहिताख्यम् । विदः- जानीहि । विद ज्ञाने । ॥७ ॥

अभि सूयवसं नय न नवज्वारो अध्वने। पूषन्निह क्रतुं विदः ॥ १ ॥०४२ ॥०८

सूयवसम्- सस्यश्यामलम् । देशम् । अभि नय- अस्मान् अभितः प्रापय । अध्वने- मार्गे ।
नवज्वारः- नूतनसन्तापः । अनपेक्षितविघ्नः । न- मा भवतु ॥८ ॥

शग्धि पूरधि प्र यंसि च शिशीहि प्रास्युदरम्। पूषन्निह क्रतुं विदः ॥ १ ॥०४२ ॥०९

शग्धि- शक्तो भव । शक्नु शक्तौ । पूर्धि- पूरय । पृ पालनपूरणयोः । यंसि- मामुपरतं कुरु । यम
उपरमे । शिशीहि- मां सूक्ष्मं कुरु । शो तनूकरणे । उदरं प्रासि- मम उदरमपि पूरय । मम
योगक्षेममपि वहेति भावः ॥९॥

न पूषणं मेथामसि सूक्तैरभि गृणीमसि । वसूनि दस्ममीमहे ॥ १ ॥०४२॥१०

पूषणम्- पोषकम् । न मेथामसि- न हिंसामः । मेथृ मेधाहिंसनयोः । सूक्तैः- शोभनोक्तिभिः । अभि-
अभितः । गृणीमसि- स्तुमः । गृ शब्दे । दस्मम्- दर्शनीयं सूर्यम् । वसूनि- संपदः । ईमहे-
प्रार्थयामहे ॥१०॥

Dr. Rangrao